

УДК 911.3: 33:338.48

КЛАСИФІКАЦІЇ ТА ТИПОЛОГІЇ КУРОРТІВ**М. Рутинський**

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. П. Дорошенка, 41, м. Львів, 79000, Україна
E-mail: rytynskij@ok.kz*

Схарактеризовано сучасний стан розвитку наукової систематики курортів та підходи до їхньої класифікації і типології. Розвинено теоретичні положення курортної систематики та з позиції туристичної курортології розроблено інтегральну класифікаційну схему курортів.

Ключові слова: класифікація, типологія, курорт, курортно-рекреаційна система, профіль курорту, турпродуктна спеціалізація курорту.

Курортний бізнес – один з найприбутковіших секторів індустрії туризму, що є її структурним осердям. Для третини людства на початку XXI ст. нормою є принаймні раз у рік проводити відпустку чи вихідні на курорті. А так званий золотий мільярд населення планети з багатих постіндустріальних країн проводить дозвілля у фешенебельних курортних центрах не менше двох разів у рік, крім того, є регулярним споживачем рекреаційно-курортного продукту під час недільних рекреаційних циклів та туристичних поїздок з утилітарною, професійною, діловою чи іншою метою [18].

З'ясувати реальне співвідношення різних видів туризму доволі складно, оскільки, як звичайно, вони зрідка є в “чистому” вигляді. На сучасному етапі розвитку туризму переважають змішані типи турів: релаксаційно-пізнавальні, відпочинково-ділові, ностальгічно-фестивальні тощо. Проте на ринку туристичних послуг за масовістю традиційно домінує курортно-відпочинковий туризм. На його частку, за різними підрахунками, припадає понад три чверті сукупного обсягу туристичних потоків [19]. Далі йде пізнавально-екскурсійний і діловий туризм (до 15 %).

Ринок курортно-рекреаційного туризму практично всеосяжний, тобто охоплює всі верстви, вікові, соціальні й етнічні групи населення. Адже потребу в оздоровчому відпочинку за умов зростання забрудненості довкілля, демографічного й техногенного навантаження відчуває кожна людина, незалежно від місця й умов проживання. Глобалізація споживацького ринку, невпинне зростання попиту й запитів туристів, загострення конкуренції між самими курортами (аж до PR-“війн” між окремими курортними регіонами) веде до такого:

- активізації темпів освоєння рекреаційних ресурсів планети й динамічної розбудови модерної курортної інфраструктури у глобальному масштабі;
- постійного пошуку інновацій у царині оновлення курортного продукту, поліпшення й урізноманітнення якості сервісу;
- подальшої турпродуктної диференціації й ринкового розмежування курортів, що веде до невпинного виділення з курортної когорти територій і закладів нових видів та типів.

Наша мета – схарактеризувати сучасні тенденції профільного розвитку курортної індустрії, проаналізувати підходи до систематизації курортів та запропонувати їй обґрунтувати власну схему класифікації й типологічних зрізів розмаїття рекреаційних територій і закладів, стосовно яких уживають термін “курорт”.

Проблематику класифікації та типології курортних територій і закладів розробляють ось уже понад сторіччя з часу становлення теоретичних засад медичної курортології, рекреалогії і рекреаційної географії, економіки й менеджменту туризму та гостевого сервісу. Розвиток наукових уявлень і системи класифікаційних одиниць курортних комплексів можна умовно розмежувати на три періоди: ранній, класичний та постнекласичний. Підвалини раннього підходу хронологічно сягають доби античної Греції – батьківщини курортної справи. Саме в Елладі традиція курортного водолікування вперше ґрунтовно досліджена й науково описана. Грецькому медику, “батькові” медичної науки Гіппократу належить крилатий вислів-аксіома: “*In balneis salus*” (“купання – це здоров’я”). Античний учений Плутарх залишив нам свідчення про те, що термальні джерела на грецькому острові Євбея приваблювали хворих із найвіддаленіших районів тогочасної Римської імперії, яка простягалася від Британії і Рейну до Закарпаття, Криму, Кавказу, Аравійської пустелі та Ефіопії.

Упродовж класичного періоду теорію і практику курортного оздоровлення у XVIII–на початку XX ст. розвивали найвідоміші представники медичної науки. Її викладання було введено в освітні програми підготовки медиків. На цю тематику лише в XIX ст. написано понад п’ять тисяч наукових трактатів і розвідок [16].

Найновіші досягнення теорії збагачували практику європейської курортної справи. Завдяки цьому відбувся процес профільної та соціальної стратифікації закладів рекреації. Виокремилися курорти для лікування хворих на туберкульоз, кишковощлункові розлади, захворювання шкіри, опорно-рухового апарату тощо. Поряд із загальнодоступними оздоровницями виникли заклади для оздоровлення окремих вікових груп людей. Наприклад, 1792 р. з ініціативи англійського лікаря Р. Рассела в Маргіті відкрито перший у світі дитячий курорт.

Отже, у XIX–на початку XX ст. у науці панувало вузьке тлумачення поняття “курорт” як лікувальної місцевості чи закладу для людей з певними недугами. На цьому ґрунтувалася і перша *класична* класифікація курортів за медичним профілем, прийнята під час першого та другого курортологічних з’їздів медиками-курортологами всіх країн Європи.

До кінця першої половини XX ст. курортна мережа Європи пережила чергову еволюційну трансформацію від поселень для лікування приїжджих з різними недугами до центрів масового туризму для людей, які дотримуються активного здорового способу життя. У свідомості пересічного європейця змінився сам сенс поїздок на курорти: розважально-відпочинкові мотиви витіснили лікувальні. Відповідно, докорінної реорганізації зазнала вся курортна індустрія – питання різнобічного відпочинку, естетичного задоволення, веселощів і розваг лягли в основу сучасних конкурентних стратегій розвитку курортних поселень світу. Це породило феномени курортної урбанізації та появи низки курортів нового та змішаних типів: від суто релаксаційних пасивно-дозвіллевих і оздоровчо-розважальних, до активно- і навіть екстремально-туристичних, екокурортів, плавучих курортів (круїзних лайнерів) тощо.

Нові суспільні реалії зумовили появу нових оригінальних підходів до класифікації курортних комплексів з позиції рекреалогії й прикладної туризмології. Практики курортного сервісу до 1970-х років поширили на весь світ європейську модель прикладної

типології курортних закладів за рівнем рекреаційного сервісу (“зірковістю”), паралельно вироблено класичні схеми ринкового розмежування курортів на лікувальні, пасивно- й активно-відпочинкові, сюди ж буквально на початку 1990-х років на правах окремого класифікаційного таксона введені екологічні курорти [21].

Чималу теоретичну спадщину систематизації курортних комплексів залишили вчені так званої радянської наукової школи рекреології й рекреаційної географії. Треба віддати належне ґрунтовним розробкам типологічної систематики курортних або територіальних рекреаційних систем (ТРС) В. С. Преображенського, М. С. Мироненка, І. Т. Твердохлебова [10], Ю. А. Веденіна [2], Е. А. Котлярова [7], П. Г. Царфіса [14], А. В. Гідбуга, А. Т. Мезенцева [3], К. В. Зворикіна [5] та ін. Авторитетну українську наукову школу курортної систематики репрезентують фундаментальні праці А. Е. Бабинця, Е. Е. Гордієнка, В. Р. Денисової [1], А. М. Ігнатенка [6], М. В. Лободи [8], М. В. Одрехівського [12] та ін.

Спільним у підходах названих дослідників є визнання чільного класифікаційного критерію за тим таки головним функціональним профілем курорту.

Сучасний постнекласичний етап наукової систематики курортних комплексів вирізняють такі засадничі принципи: дослідники не віддають пріоритету (першості) жодному з класифікаційних критеріїв, визнають їхню співважливість та доцільність послуговування різними класифікаційними схемами залежно від конкретних прикладних завдань дослідження [17]. Саме на таких принципах ґрунтуються сучасні *багато-критеріальні* класифікаційні схеми найавторитетніших західних теоретиків рекреології й туристичної курортології – Томаса Гоудала, Петера Віта [15], Леса Гайвууда, Хуго Бутшера, Моріса Мулларда, Джона Капенергурста, Петера Бремама [16], С. Мак-Кула [18] К. Руана [19], Дж. Соана [20] В. Нарстедта, М. Піводди [11] С. Вестона [21] та ін.

Проте огляд названих праць дає нам підстави констатувати, що єдиного уніфікованого підходу до систематики курортів у світовій науці не існує, як не існує у курортній практиці різних країн єдиного погляду і критеріїв тлумачення поняття “курорт”. Констатуємо таке: у західній науці й практиці курортної справи кінця ХХ–початку ХХІ ст. домінує підхід, відповідно до якого курортом найчастіше називають готельний комплекс класу “Resort”, “SPA” і “Wellnes”, а курортне поселення чи місцевість, згідно з методологією UNWTO, прийнято трактувати як туристичну дестинацію – туристичний центр/регіон.

В Україні у рамках чинного законодавства (Закон України “Про курорти”) офіційно використовують такі терміни [4]:

“*Курорт* – освоєна природна територія на землях оздоровчого призначення, що має природні лікувальні ресурси, необхідні для їх експлуатації будівлі та споруди з об’єктами інфраструктури, використовується з метою лікування, медичної реабілітації, профілактики захворювань та для рекреації і підлягає особливій охороні” (Ст. 1 ЗУ “Про курорти”).

За характером природних лікувальних ресурсів курорти України поділяють на курорти державного та місцевого значення.

До курортів державного значення належать природні території, що мають особливо цінні та унікальні природні лікувальні ресурси і які використовують для лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань.

До курортів місцевого значення належать природні території, що мають загальнопоширені природні лікувальні ресурси і які використовують для лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань (Ст. 4 ЗУ “Про курорти”).

Медичний профіль (спеціалізація) курортів визначають з урахуванням властивостей природних лікувальних ресурсів. За спеціалізацією курорти поділяють на курорти загального призначення та спеціалізовані курорти для лікування конкретних захворювань (Ст. 5 ЗУ “Про курорти”).

Курортні ресурси й інфраструктурні об’єкти курортної ТРС “продукують” оздоровчо-рекреаційні послуги. Популярність та обсяги продажу цих послуг є показниками (мірилом) комерційно-споживчого рейтингу як окремого конкретно взятого курортно-рекреаційного продукту, так і територіальної курортно-рекреаційної системи загалом.

Курортно-рекреаційний продукт – це спеціалізований для конкретної ТРС комплекс (програма) курортно-рекреаційного обслуговування людини, створений і представлений на ринок збуту з урахуванням наявних рекреаційних ресурсів та інфраструктурних можливостей цієї рекреаційної системи [13].

Програми курортно-оздоровчих турів будують з урахуванням тієї обставини, що близько 30–50 % рекреаційного часу відводиться на лікувально-оздоровчі процедури. З огляду на те, що оздоровчо-курортне обслуговування є підгалуззю охорони здоров’я, його кінцевою “продукцією”, перш за все, є вилікувані, фізично й духовно оздоровлені люди.

Розмаїтість рекреаційних потреб окремих споживачів, наявність різних етнічних, соціальних, вікових та інших груп споживачів з відмінними рекреаційними уподобаннями й цільовими пріоритетами привела до появи *цільової спеціалізації* організацій курортно-рекреаційного профілю.

Сьогодні провідні курорти світу прагнуть розвиватися як поліфункціональні багаточільові туристичні центри. Вони активно намагаються залучати туристів з різних секторів ринку. Наприклад, альпійський курорт Давос є всесвітньо популярним гірськолижним курортом і, поряд з цим, найбільшим у Європі центром конгресного туризму. Подібно до цього, Лас-Вегас – найбільший американський центр ігрового бізнесу – поряд з обслуговуванням ринку рекреаційного туризму також активно пропагує себе як центр конгресно-ділового туризму та світовий центр спортивно-видовищного туризму (шоу-організація боксерських поєдинків за пояси чемпіонів світу).

З іншого боку, є тенденція до поглиблення і закріплення вузької турпродуктної спеціалізації того чи іншого курорту, підкріплена багаторічними традиціями й установленим у суспільній свідомості престижем. Скажімо, з XIX ст. престижно їздити “на води” у французький курорт Віші, німецький Баден-Баден, австрійський Бад-Гастайн, чеські Карлові Вари, український Трускавець. Аналогічний статус серед безлічі інших гірськолижних курортів мають швейцарський Санкт-Моріц і Кран-Монтана, французький Шамоні, український Буковель.

Сучасна індустрія туризму намагається враховувати й адекватно реагувати на факт наявності статево-вікових особливостей проведення дозвілля. Саме тому, наприклад, на іспанському острові Ібіца складно помітити літніх рекреантів, а в консервативно упорядкованих і ошатних курортних районах Лазурного берега чи Флориди молодь становить помітну меншість серед когорти респектабельних туристів середнього та літнього віку.

Подібно у Франції можна назвати десятки таласо- і SPA-центрів курортного оздоровлення й омоложення (напр., Віші, Евіан), де жінки становлять абсолютну більшість клієнтів, натомість, на 70–80 % з чоловіків формується контингент екстрема-

льних туристів на найвисокогірніших лижних курортах швейцарських Альп (Цермат, Саас-Фе, Верб'є, Кран-Монтана, Санкт-Моріц, Давос, Гріндельвальд).

Тисячі людей на початку XXI ст, досягнувши певного соціального статусу й заможності, відмовляються від традиційних масових курортних турів і починають свідомо вкладати чималі кошти в модель клубного дозвілля за системою таймшеру. Факт причетності людини до одного з елітних закритих від громадськості курортних клубів планети є його перепусткою у так званий “вищий” світ, однією з необхідних передумов особистого самоствердження в обмеженому колі VIP-осіб.

Наприклад, лише 300 обраних осіб планети мають змогу потрапити в елітний курортний клуб “Exluzive Resort”, що володіє 200 клубними резиденціями у найкращих курортних куточках світу, має власний плавучий лайнер-палац “The World”, що здійснює кругосвітні подорожі, та власний пентхауз у легендарному нью-йоркському хмародері мільярдера Трампа. Вступний внесок у цей клуб становить 375 тис. дол., а щорічні таймшерні внески – 25 тис. дол.

Географія курортів з позиції системної методології розглядає поняття курорт як певну спеціалізовану територію з її інфраструктурним каркасом – територіальну курортно-рекреаційну систему (ТКРС). Натомість, курортний менеджмент під поняттям “курорт” розуміє певну управлінсько-економічну систему (УЕС), простіше кажучи – *курортну організацію* як окремий структурний елемент курортно-рекреаційної сфери.

Отже, системи курортно-рекреаційної сфери низового рівня просторово приурочені до мережі локальних курортно-рекреаційних територій і центрів. У світовій практиці туроперейтингу саме за цими організаціями і локальними територіальними одиницями (ТКРС) закріпився термін “курорти”.

Розглянемо типологію курортів як таких.

Ми схильні розмежовувати множину наявних у світі курортів за двома ключовими групами критеріїв – функціональним та геопросторовим.

Функціональні критерії типології курортів – це критерії, які акцентують увагу на виокремленні пріоритетного функціонального профілю курорту як територіальної системи чи закладу сфери послуг, зорієнтованого на обслуговування певного сегмента споживачів його послуг. Серед множини функціональних критеріїв у науковій типології курортів найчастіше використовують медичні, соціопсихологічні, ціннісно-смакові й вікові.

Відповідно до структури рекреаційних потреб людини прийнято виділяти такі три головні функціональні класи курортів:

- приморські рекреаційно-відпочинкові;
- гірські активно-туристичні;
- лікувально-оздоровчі.

Кожен з названих класів курортів також поділяють на низку типів і підтипів, зокрема, приморські курорти на: курорти-SPA, таласокурорти, поселення з інфраструктурою так званого пасивного пляжного відпочинку, курортні центри з інфраструктурою активної рекреації (аквапарками, яхтингом, серфінгом тощо), історико-культурні курортні центри (наприклад, Монако), курортполіси з модерними рекреаційно-готельними комплексами (де все включено: власні басейни, аквапарк, сауни, фітнес-центр, ресторани і бари, ігрові центри, дансинги). Гірські курорти поділяють на два підкласи курортів (цілорічної дії і сезонної дії), на підставі чого виокремлюють курорти гірськолижні, літні активно-туристичні (маунт-байк, скелелазання, сплав гірськими

річками тощо), екотуристичні, агротуристичні, мисливсько-туристичні, кліматично-оздоровчі, термально-оздоровчі тощо. Лікувально-оздоровчі курорти поділяють на питні, грязьові, купально-ропні, купально-термальні, кліматичні, спелеологічні (підземні) та ін.

У рекреалогії і курортно-рекреаційній географії поширені наукові типології курортів, що ґрунтуються на тих чи інших критеріях геопростору.

Геопросторові критерії типології курортів – це критерії, які акцентують увагу на просторових (географічне положення, ландшафт, соціально-економічне освоєння території тощо) характеристиках розміщення курорту як територіальної системи чи закладу сфери послуг, зорієнтованого на обслуговування певного сегмента споживачів його послуг. Цим критеріям притаманні такі риси, як ієрархічність і синергетичність.

Серед множини геопросторових критеріїв у науковій типології курортів найчастіше використовують ландшафтні, рекреаційно-кліматичні, рекреаційно-ресурсні й урбодемографічні. Загалом ці критерії прийнято об'єднувати у дві групи: природничо-та суспільно-географічні. І саме вони (а не функціональні критерії) є в основі наукових типологій курортно-рекреаційних систем макрорегіонального, регіонально-секторного й локального рангів.

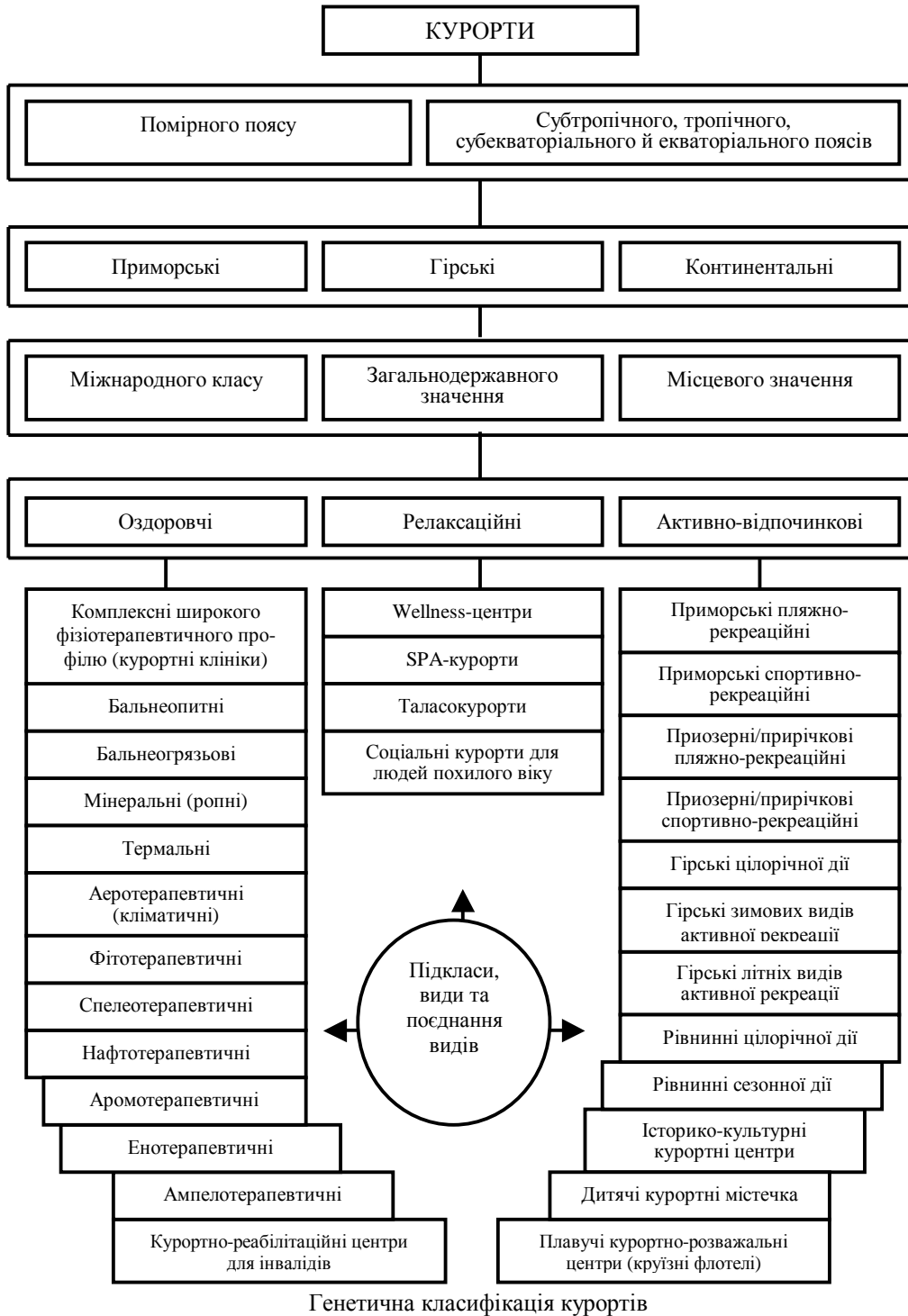
Нижче наведемо найпоширеніші типології курортів за геопросторовими критеріями:

- за орографічним критерієм: низинні, височинні, передгірні, гірські;
- за секторно-географічним критерієм: приморські, континентальні (а також такі підтипи, як субконтинентальні та океанічні);
- за зональними рекреаційно-кліматичними критеріями: високогірно-кліматичні (альпійські), помірно кліматичні сезонної дії, середземноморсько-кліматичного типу, тропічні (сухих або вологих тропіків);
- за ландшафтоформувальними критеріями: приморські (піщані, галькові, скелясто-брилові), континентальні (приозерні, лісові, гірськолучні тощо);
- за специфічними природними критеріями: питні водооздоровчі, термальні, приакваторіально-сольові (ропні) (на кшталт курортів Мертвого моря, солоних озер і лиманів), іонізаційно-сольові алергологічні (спелеологічні), грязьові, нафталанові, фітонцидні тощо;
- за демографічно-урбаністичними критеріями: курортполіси, великі поліфункціональні курортні центри, малі вузькоспеціалізовані курортні поселення, територіально відособлені локальні санаторно-курортні комплекси;
- за суспільними й економічними критеріями: *місцевого значення, внутрішньодержавні, міжнародного класу; недорогі, респектабельні, фешенебельні; вузького (спеціалізовані) й широкого (загальнооздоровчо-відпочинкові) профілів тощо.*

Поряд з названими, у науковій літературі трапляються й інші підходи до типології курортів. Скажімо, є типологія курортів за соціальними характеристиками і навіть за віком споживачів курортних послуг. Окремі групи утворюють так звані соціальні курорти, курортно-реабілітаційні центри для неповносправних громадян (інвалідів) й літніх людей, дитячі й молодіжні курортно-відпочинкові “містечка” та ін.

У практиці курортного обслуговування населення найпоширеніші такі загальноприйняті типології курортів:

- *за медико-курортологічними технологіями*: комплексні, бальнеопитні, бальнеогрязьові, таласо-, аеро-, фізіо-, фіто-, аромо-, ено-, ампелотерапевтичні та ін.;
- *за медико-оздоровчим профілем (хворобами)*: серцево-судинні, обміну речовин,

неврологічні, опорно-рухові, післяопераційних станів, легеневі, шлунково-кишкові, сечостатевої тощо.

Генетична класифікація організацій і територіальних курортно-рекреаційних систем ґрунтується на засновницькому профілі їхньої діяльності. Подальший поділ зводиться до розмежування досліджуваних об'єктів на підкласи, види та підвиди.

На підставі синтезу положень курортної систематики міжнародних [9, 11, 15–21] і вітчизняної [8, 12, 13 та ін.] наукових шкіл рекреаології й туристичної курортології ми розробили інтегральну класифікаційну схему видів курортів (див. рисунок).

Наведену класифікацію ми не вважаємо вичерпною, оскільки з кожним роком з'являються нові концепції курортно-рекреаційного обслуговування, і відповідно, триває процес подальшої диверсифікації курортних закладів.

У теорії та практиці курортології XXI ст. вироблено три базові підходи, за якими визначають типологію організацій курортно-рекреаційної сфери, зокрема, за географічними ринками, рекреаційно-продуктною спеціалізацією, організаційно-правовим статусом.

Типологія за *географічними ринками* – один з найпоширеніших підходів, який часто використовують в офіційних документах та інформаційних матеріалах. Навіть спеціалізований орган ООН – Всесвітня туристична організація (UNWTO) розробила й рекомендує послуговуватися стрункою таксономічною системою туристичних ринків планети за географічним принципом (Європа, Америка, Африка, Близький Схід, Південна Азія, Азіатсько-Тихоокеанський регіон – а в їхніх межах субрегіони, країни і райони дрібніших рангів). Географічний підхід виправдовує себе й у випадку, коли об'єктом дослідження є курортне господарство якоїсь окремої країни чи її субрегіону. Скажімо, у межах України заклади рекреаційної інфраструктури можна згрупувати у такі типи: курорти Українських Карпат, курорти АР Криму, курорти Північно-Західного Причорномор'я, курорти Приазов'я тощо. А в межах Карпатського регіону курорти за географічним принципом зручно типізувати на: курорти Львівщини (Трускавець, Моршин, Східниця, Славське й ін.), курорти Закарпаття (Свалява, Поляна, Синяк, Боржава, Кваси, Солотвино й ін.), курорти Івано-Франківщини (Яремче, Ворохта, Черче, Шешори й ін.) та курорти Буковини (Сторожинець, Вижниця, Виженка й ін.).

Типологія за *рекреаційно-продуктною спеціалізацією* – загальний підхід, яким послуговуються як виробники курортно-рекреаційних послуг, так і їхні споживачі. Суть підходу зводиться до означення головних споживчо-рекреаційних властивостей того чи іншого курортного продукту. Власне за цим типологічним підходом ми розрізняємо курорти бальнеологічні, термальні, грязьові, гірськолижні, приаквальні (озерні, морські), спелеокурорти тощо. Відповідно, скажімо, на бальнеологічному курорті за цим же підходом виділяємо такі організації, як реабілітаційна клініка, SPA-центр, фітнес-центр, санаторій з лікуванням, пансіонат, готель-SPA тощо; на гірськолижному курорті – апаротель, готель-шале, школа зимових видів спорту, центр прокату гірського спорядження, рятувальна служба та ін.

Типологія за *організаційно-правовим статусом* ґрунтується на означенні правового статусу, організаційної форми, мети та цілей діяльності організації. За цим підходом ми звикли поділяти організації рекреаційної сфери на законодавчі, контрольно-ревізійні, виробничо-комерційні, громадські, навчальні тощо. (Наприклад, державні/приватні підприємства, відкриті/закриті акціонерні товариства, франчайзингові компанії та багато ін.).

Головною організаційною формою закладу курортно-рекреаційної сфери локального рангу є підприємство, яке надає головні (тимчасове проживання, харчування й відпочинок) та, за наявності, різні додаткові послуги; іншими словами, це підприємство готельного типу, готель.

Фактично всі сучасні готелі світу цілком виправдано зачисляти саме до курортно-рекреаційної індустрії, адже навіть у найдешевших готелях нині наявна щонайменше інфраструктура так званої пасивної рекреації. З іншого боку, фешенебельні готельні комплекси, ринково сфокусовані на обслуговування ділового й конгресового туризму, мають повний спектр додаткових послуг, спрямованих на задоволення різноманітних рекреаційних потреб клієнтів – плавальні басейни і джакузі, поля для гольфу і тенісні корти, ландшафтні парки з доріжками для теренкуру, солярії, та навіть власні оздоровчо-косметологічні центри.

Найбільшу групу висококомфортних нічліжних закладів становлять саме *готелі туристичного профілю*, або *курортні готелі*. (У режим функціонування курортних готелів врешті-решт поступово еволюціонує більшість санаторіїв і пансіонатів з лікуванням України). Ці готелі розташовані, зазвичай, у курортних зонах (узбережжя світового океану, гірські системи, озерні й лісові ландшафти) та поряд з визначними туристичними атракціями. Вони займають порівняно великі земельні ділянки, мають паркові зони, у яких є суміжні рекреаційні підрозділи, та поряд з головними (проживання, харчування, трансфер) надають доволі широкий спектр рекреаційних послуг. При курортних готелях, здебільшого, діють пункти прокату рекреаційного спорядження (морського чи гірсько-туристичного). Місією функціонування готелів туристичного профілю є задоволення різнобічних рекреаційних послуг клієнтів-індивідуалів та організованих туристичних чи самодіяльних груп рекреантів.

Відповідно до трьох головних класів курортів (приморські рекреаційно-відпочинкові; гірські активно-туристичні; лікувально-оздоровчі) виділяємо три аналогічні підкласи курортних готелів. А в їхньому складі, відповідно, виокремлюємо ще низку типів курортних закладів, що відрізняються між собою рівнем та спектром надання послуг і спеціалізацією.

Курортні готелі призначені для порівняно тривалого проживання й відпочинку гостей на одному місці, тому вони намагаються концентрувати в межах своєї території інфраструктуру для надання якомога більшої кількості різнобічних послуг. Для того, щоб гість почував себе комфортно, у курортних готелях функціонують медико-діагностичні кабінети, оздоровчо-релаксаційні комплекси, косметичні салони, магазини, дитячі садки тощо. Власне завдяки цьому на Заході в практиці туropolейтингу такі готелі прийнято називати “курорт” (Resort), що відповідає науковому поняттю “готельно-курортний комплекс”.

Отже, на сучасному етапі розвитку курортології склалася постнекласична парадигма систематики курортів, суть якої зводиться до плюралізму й взаємодоповнювального співіснування найрізноманітніших дослідницьких підходів та класифікаційних і типологічних критеріїв цієї систематики. Поряд з цим, у практиці міжнародної курортної справи усталилися найуживаніші класифікаційна і типологічні схеми, зміст яких розкрито вище.

1. *Бабинец А. Е., Гордиенко Е. Е., Денисова В. Р.* Лечебные минеральные воды и курорты Украины. – К.: Изд-во АН УССР, 1963. – 366 с.
2. *Веденин Ю. А.* Динамика территориальных рекреационных систем. – М.: Наука, 1982. – 190 с.
3. *Гидбут А. В., Мезенцев А. Т.* Курортно-рекреационное хозяйство: региональный аспект. – М.: Наука, 1991. – 94 с.
4. Закон України “Про курорти” від 5.10.2000 р., № 2026-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 50. – Ст. 435.
5. *Зворыкин К. В., Мухин Г. Д., Насретдинова В. З., Чиждова В. П.* Научно-прикладные аспекты типологии и оценки рекреационных территорий // Вестн. Москов. ун-та. Сер. 5. География. – 1987. – № 4. – С. 38–43.
6. *Игнатенко А. Н.* Рекреационные территориальные системы: научные основы развития и функционирования: Учеб. пособие. – К.: УМК ВО при Минвузе УССР, 1989. – 88 с.
7. *Котляров Е. А.* География туризма и отдыха. Формирование и развитие территориальных рекреационных комплексов. – М.: Мысль, 1978. – 238 с.
8. Курортні ресурси України / За ред. М. В. Лободи. – К.: ТАМЕД, 1999. – 344 с.
9. *Кусков А. С., Лыскова О. В.* Курортология и оздоровительный туризм: Учеб. пособие. – Ростов н./Д.: Феникс, 2004. – 320 с.
10. *Мироненко Н. С., Твердохлебов И. Т.* Рекреационная география. – М.: Изд-во Москов. ун-та, 1981. – 207 с.
11. *Нарстедт В., Пиводда М.* Рекреацийний сервіс в Європі: професія або інтуїція? Перспективи оздоровчого туризму в умовах бальнеолікарень і курортів / Пер. з нім. – Ужгород: Ліра, 2001. – 119 с.
12. *Одрехівський М. В.* Валеологічні інноваційні центри: економічні проблеми створення і функціонування. – Львів: Світ, 1997. – 144 с.
13. *Рутинський М. Й.* Рекреологія з основами курортології. Ч. I. Теоретичні засади: Курс лекцій / За ред. М. Мальської. – Львів: Фенікс, 2004. – 68 с.
14. *Царфис П. Г.* Рекреационная география СССР: курортологические аспекты. – М.: Мысль, 1979. – 311 с.
15. *Goodale Thomas I., Wit Petes A.* Recreation and Leisure. – Pennsylvania: Venture Publishing, 1980.
16. *Haywood Les, Butcher Hugh, Mullard Maurice, Capenerhurst John, Bramham Peter.* Community
17. Leisure and Recreation. Theory and Practice. – Oxford: Butterworth-Heinemann, 1994.
18. Leisure and Wellness: Health Tourism in Europe. The new Challenge for Spas, Tourism and Health
19. Ressorts (11-th ELRA Congress Bad Saarow, 7–9 October 1999). – Berlin, 1999.
20. *MacCool S. F.* Tourism, recreation and sustainability, linking culture and environment. – Wallingford: CABI Int., 2001.
21. *Ryan C.* Recreational Tourism: A Social Science Perspective. – London: Routledge, 1991.
22. *Soane J. V. N.* Fashionable Resort Regions: Their Evolution and Transformation. – London: CAB International, 1993.
23. *Weston S. A.* Commercial Recreation and Tourism: An Introduction to Business Oriented Recreation. – N.-Y.: Brown and Benchmark, 1996.

CLASSIFICATION AND TYPOLOGY OF RESORTS**M. Rutynsky**

*Ivan Franko National University of Lviv,
P. Doroshenko Str., 41, UA – 79000 Lviv, Ukraine*

The modern situation of development of scientific resorts ordering and approaches to its classification and typology are characterized.

The theoretical approaches of resort systematization are development. From a position of tourist balneology the integrated scheme of resorts is created.

Key words: classification, typology, resort, resort-recreation system, structure of resort, specialization of resort.

Стаття надійшла до редколегії 10.10.2006

Прийнята до друку 25.10.2006